

ex eo euincitur, quod Concilium Tridentinum vbi id ministris iungit, nullum excipit tempus, quo ab ea regula liceat recedere. Sed et euincitur ex eo, quod Indulgentiae antiquitus erant quaedam Canonum relaxationes factae in gratiam Poenitentium, quos Martyres seu Confessores datis libellis Episcopis commendauerant. Itaque quum nunc antiquus Canonum rigor non seruetur, si quid ex Satisfactionibus quae impendi debent, detraheretur, facillima absdubio fieret lapsi hominis cum Deo plena reconciliatio; proindeque ordo ab ipso Christo institutus inueteretur; quem quidem neutiquam alicui humanae potestati voluit subiectum.

Nec obest quidem dictis Indulgentias ad nihilum profuturas vltra, iis qui labore grauitati criminum conueniente perfunguntur: etenim vt responder sapientissimus Sorbonicus Doctor Natalis Alexander, »Indulgentias, quantumcumque plenariae supponantur, illis non prosunt, qui Satisfactionem peccatis proportionatam non implere; sed iis tantum qui licet parati sint ea persoluere, non possunt tamen ob vitae breuitatem, vel id non exequantur »toto eo feruore, qui alioquin requireretur.«

LIBER XV.

Reliqua nouae legis Sacramenta, Eucharistiam, Extremam Vnctionem, Ordinem, atque Matrimonium complectens.

CAPVT I.

In Eucharistiae Sacramenti auctorem inquiri: Institutionis tempus designat.

Christus Dominus legitima die, Luna scilicet xiv. mensis primi exeunte, cum vniuersa Iudaeorum gente Pascha peregit, atque Eucharistiam instituit.

Sunt huius propositionis plurima et validissima momenta. Primum suppeditant Scripturae: nam Matth. xxvi. legitur: »prima autem die »azymorum accesserunt discipuli ad Iesum, dicentes: »vbi vis »remus tibi comedere Pascha?« Et Marci xiv: »et prima die azymorum, quando Pascha immolabant, dicunt ei discipuli: »quo vis »eamus, et paremus tibi vt manduces Pascha?« Lucae item xxii: »venit autem dies azymorum, in quo necesse erat occidi Pascha: »et missit Petrum et Ioannem dicens, euntes parati nobis Pascha vt »manducemus:« at haec omnia aperte probant, Christum diem celebrando Paschati diuinitus praefinitum non anteuertisse, sed illud legitima die peregisse, eodemque Eucharistiam instituisse: ergo. Etenim dies a Lege praescriptus Luna xiv. erat mensis primi ad secundam vespem, quae et Lunae xv. prima vespera erat; id est Lunae xiv. exitus, et xv. initium; vt constat ex his verbis Leuitici xxii: »mense primo quattodecima die mensis huius solemnitas azymorum Domini est; septem diebus comedetis azyma,« ceter.

Secundum momentum suppeditat auctoritas Ecclesiae: sic enim in Tridentina Synodo adunata loquitur: (1) »nam celebrato veteri

Tom. III.

Hhh

»Pas-

(1) Sess. xxii. cap. 1.

„Pascha, quod in memoriam exitus de Aegypto multitudo filiorum
„Israel immolabat, nouum instituit Pascha.“ Atque hanc suam esse
sententiam in Catechismo Romano declarat. (2)

Tertium momentum ex Traditione sumitur: equidem Epiphanius Ebionitas usum carniū damnantes redarguit, (3) ex quo Dominus Iudaeorum Pascha comederit, quae constabat agno, ac sine fermento subactis panibus. Tertullianus quoque aduersus Marcionem, (4) bonam esse veterem Legem adseruit, propterea quod etiam Dominus Pascha a Mose promulgatam seruauit. Tradidere similia alii Patres.

Quartum momentum offert aliarum opinionum refutatio: Iudaeos enim eo anno eadem die Pascha legale impluisse, nec eius celebrationem in diem alteram distulisse, ex Luca et Marco manifeste colligimus: ut enim supra memorabamus, Lucas inquit: „venit autem dies azymorum, in qua necesse erat (praecipit scilicet necessitate) occidi Pascha.“ Et Marcus: „et primo die azymorum, quando Pascha immolabant:“ ex quibus exploratum habetur, primum illum diem, secundum Lucam, immolando Paschati destinatum esse; eadem die, secundum Marcum, Iudaeos, seu vniuersam Hebraeam gentem, eo anno Pascha immolasse: igitur quum eodem primo azymorum die celebratum a Christo Pascha iidem Euangelistae testentur, conficitur inde, conuenisse cum Christo Iudaeos in legitima celebrandi Paschatis die.

Deinde: etsi Christus, seu supremus Legis cuiusque Dominus, non esset Mosaicae obnoxius, nusquam tamen, licet supremo iure posset, id sibi sumit, ut aliquod eius caput violaret; immo omnia Legis mandata religiosissime seruauit, obiectamque sibi a Pharisaeis et Scribis Legis violationem inuictis argumentis a se depulit, demonstrans, nihil vquam a se in Mosem peccatum esse: ab omni ergo fide ac veritate abhorret, quod alia tenet opinatio.

Accedit momentum ex Quartodecimanorum errore petitum: quum enim Luna xiv. Martii dominicum Pascha Iudaeorum more peragendum esse docerent, atque stultam suam opinionem exemplo Christi Apostolorumque defenderent, nemo vnus inter Graecos Latinosque Scriptores, Romanos etiam Pontifices, occurrit, qui errorum huiusmodi conuellere adgressus, hoc a Quartodecimanis fundamenti loco positum falsi arguerit: obtinebat ergo tunc firmissima apud omnes

(2) Part. II. cap. 4. (3) Haer. xxx. (4) Lib. IV.

nes persuasio de celebrato a Christo Paschate supremo, non alio die, quam qui fuerat diuinitus constitutus.

CAPVT II.

Opinionibus in contrarium relatis, earumque rationibus dilutis, amplius sententia nostra firmatur.

Celebrasse Christum Dominum Legale Pascha, omnium primus negasse legitur Marcion Heresiarcha: quum enim Legem Mosaicam diabolo auctori ille adscriberet, ad quam destruendam Christum in phantastica carne venisse diceret; a Christo veteris Legis caput illud praetermissum et posthabituū fuisse contendebat. Ab hoc Marcionis errore de Mosaicae legis auctore, etsi procul abesse Ioannes Philoponus, cognomento Grammaticus, a quo Trihebrae Seculo iv. enati sunt; negauit tamen Christum postremum Pascha Iudaicum celebrasse: negarunt quoque Seculo ix. Graeculi quidam, quos inter Anonimus, (1) et alter ignotus Scriptor, (2) multis probare conati, Christum in mortis priuilegio legalem Coenam non perigisse.

Primus inter Latinos in hanc Graecorum opinionem concessit Marcus Antonius de Dominis, quem postea excepit Hugo Grotius, et cum eo plerique ex Arminianis et Socinianis. Ast dolendum quam maxime est quosdam Catholicos, eosque doctrina ac pietate spectabiles, praeposterum hoc falsumque adoptasse placitum. Nam illud inuicere apud Italos molitus est Hieronymus Vecchietus Florentinus. (3) E Gallis vero illud praeceteris auidē arripere, atque constabili conati sunt, Bernardus Lamy, (4) Augustinus Calmet, (5) Tourneinus, (6) aliique. Abstineamus tamen ab omni theologica censura: quod nolimus Ecclesiae iudicium anteuertere.

Aliis Latinorum visum fuit quidem celebrasse Christum legale Pascha, atque Eucharistiam insituisse Luna xiv. exeunte; sed Iu-

Hhh 2 dac-

(1) In Disput. adu. Iudaeos. (4) In Dissert. de hoc arg. edita.
(2) In lib. de S. Paschae Festo. (5) In Dissert. de nouiss. Chr. Paschate.
(3) In lib. de anno primitiuo ab exordio mundi ad annum Iulian. accomod. (6) In suis Thesib. Theolog. Et in Epist. ad P. Honorat. a S. Maria.

daeos tamen distulisse mactationem agni in diem alterum post Domini Crucifixionem, quod non vna explicant ratione, vt legere est in Dionysio Petanio, (7) Vossio, (8) Carolo Sigonio, (9) et Christiano Lupo. (10) Nec defuere, qui mactatum agnum dicerent Luna xiv. ineunte: qui in alias etiam sententias abirent.

Eorum vero argumenta haec, vt plurimum, sunt. Argumentantur itaque ex Scripturis. Ioannes, inquit, cap. xiii. ait: »ante diem festum Paschae,« cer.: agens sane de legali Coena a Christo suprema vitae suae nocte cum Apostolis celebrata: ergo aut Christus diem legitimum praeuertit, aut Iudaei eiusdem Festi solemnitatem in diem alterum transtulerunt.

Deinde: vt legitur Matth. xxvi. Principes Sacerdotum Concilium inierant interficiendi Dominum; sed dicebant, »non in die festo, ne forte tumultus fieret in populo:« aut ergo Christus legale Pascha pridie quam pateretur non celebravit, aut celebravit illud solemnitate azymorum inchoata.

Praeterea Ioannis xvii. dicitur de Iudaeis: »et ipsi non introierunt in Praetorium vt non contaminaretur, sed vt manducarent Pascha:« vnde aperte sequitur, Hebraeos nondum tempore meridiano Feriae vi. Paschalem victimam manducasse: diem ergo antequaterat Christus, vel Iudaei distulerant.

Rursus: Feria vi. in qua Christus Cruci adfixus est, vocatur apud Ioannem cap. xix. *Parasceue Paschae*, non *Parasceue Sabbati*: ergo dies proximus Sabbati erat azymorum primus, quo ineunte mactandum erat Pascha, et facto vespere comedendum.

Insuper: in eodem capite legitur rogatum Pilatum a Iudaeis fuisse, vt crucifixorum crura frangerentur, ne remaneret in Crucē corpora Sabbato: *erat enim magnus dies illo Sabbati*: at non alia de causa, nisi quia simul cum eo concurrebat primus azymorum seu festiuitatis Paschalis dies: ergo.

Ad haec: narrantur in historia Euangelicā plura, quae in primo azymorum die fieri non poterant: scilicet milites armati, Concilium summo mare initum, adpellatio ad Romani Praesidis tribunal, exequutio supplicii, reliqua: ergo.

Aecedit: si Christi dies emortalis fuit azymorum primus, seu quintusdecimus *Nisan*, necessum est, vt anno illo Pentecostes, seu dies

(7) Animado. in Epiph.

(8) Disput. xix. Thes. 3. et 4.

(9) Lib. iiii. de Rep. Heb. cap. 9.

(10) In Diss. de S. Leon. ix. Act. p. 3.

dies quinquagesimus incidit in Sabbarum: celebrari enim debebat Festum illud post quinquaginta dies enumeratos a secunda die azymorum, siue a decimasexta *Nisan*, vt constat ex cap. xxiii. Leuitici: atque alterum illum diem statutum pro ritu manipuli, fuisse decimasextam mensis primi tradit quoque Iosephus: (11) sed repugnat vetustae Traditioni, quae adserit Pentecosten incidisse in Dominicam, ac in Dominica circa horam tertiam Spiritum Sanctum in Apostolos fuisse illapsum: igitur, cer.

Postremo: verba illa Christi ad Iudam post absolutam Coenam directa, in cap. xiii. Ioannis relata; nempe *quod factis, fas citius*, intellexere discipuli nonnulli de praecepto emendi, quae ad celebrandum Pascha necessaria erant: quae non sic intelligere possent, si ante Coenam celebrasset cum eis Pascha: non ergo celebravit.

Quibus tamen in hunc modum occurrimus: Ad primum itaque dicendum ex S. Thoma: (12) »quum dicitur Ioan. xiii. *ante diem festum Paschae*, intelligitur hoc fuisse Luna quattadecima, quae tunc euenit feria quinta: nam Luna existente quintadecima erat dies solemnissimus Paschae apud Iudaeos, et sic eundem diem, quem Ioannes nominat *ante diem festum Paschae* propter distinctionem naturalem dierum, Matth. nominat primum diem azymorum, quia secundum ritum Iudaicae festiuitatis sollemnitas incipiebat a vespera praecedentis diei.«

Hoc S. Thomae responsum Theologi ac Interpretes ferme omnes, non Catholici solum, sed et inter Nouatores doctissimi excipiunt: inde animaduertentes maioris claritatis conciliandae gratia, olim apud Iudaeos, vt et nunc apud Christianos, alios fuisse dies sacros, siue legales, celebrandis festiuitatibus addictos, alios naturales, naturae scilicet lege distinctos, artificiales alios quotidiano operi faciendi destinatos: sic vocatos, quod soleant eo temporis spatio in suis operibus artifices occupari. Ex his diebus, legales ab vnus diei vespera inchoati in sequentis diei vespera desinebant, secundum illud Leuit. cap. xxiii: *a vespera ad vesperam celebratis Sabbata vestra*: naturales a media nocte ducentes initium ad alterius noctis dimidium protrahantur: artificiales autem, qui et vsuales, ab aurora ad auroram producebantur.

Quibus quidem sic expositis omnis inter Euangelistas antilogiae species euanescit: et Ioannem tribus aliis mirifice consonare deprehendit.

(11) In lib. iiii. Antiq. cap. 10. (12) III. Part. q. xlv. art. 9.

henditur : scribunt etenim hi peractam a Christo legalem Coenam *prima azymorum die* rectissime ac verissime : ab ea enim vespera, qua memorant recubuisse cum Apostolis Christum atque coenasse, iam initium sumserat Luna xv. et primus azymorum siue Paschalis solemnitas dies sacrus et legalis, a vespera ad vesperam celebrandus : quia tamen nondum coeperat eiusdem Paschalis solemnitas naturales dies, qui non nisi in dimidio illius noctis exordium capiebat, et in media diei sequentis nocte erat desiturus, merito Ioannes dixit, factam fuisse legalem Coenam *ante diem festum Paschae*, scilicet naturalem.

Ad secundum responderet Chrysostomus his verbis : (13) » considera valde ipsos timere, non Deum, neque ne malus scelus esset in ipsa Paschae celebratione tam tetrum facinus facere, sed homines et tumultum : ira tamen inflammati, posteaquam proditorem inuenerunt, commutati expectare non potuerunt, sed in ipsa solemnitate ipsum occiderunt.«

Neque mellioris commatis est tertium ; quod facile solunt Theologi ex his S. Thomae verbis : (14) » quod autem dicitur, *ut non contaminarentur, sed ut manducarent Pascha*, intelligendum est quod ibi Pascha non dicitur agnus Paschalis, qui immolatus fuerat Luna xiv., sed cibus Paschalis, id est, azymi panes, quos oportebat comedi a mundis : vnde Chrysostomus Hom. 82. in Ioan. » aliam expositionem ponit, quod Pascha potest accipi pro toto Iudaeorum festo, quod septem diebus agebatur. « Siue ergo de azymis panibus, siue de toto Paschatis festiduo ac legalibus victimis, quae ad cummandam eius festi laetitiam toto eo dierum spatio offerebantur et comedebantur, hoc Paschatis nomen apud Ioannem ambiguum interpretari voluerimus, habebimus perspicua Scripturarum testimonia vtrique interpretationi fauentia.

Equidem Lucas scribens Actor. ii., Petrum in vincula datum fuisse ab Herode volente *post Pascha producere eum populo*, seu consummata solemnitate Paschali morte plectere ; atque adnotans *tunc fuisse dies azymorum*, Paschatis nomine azymorum dies significauit. Paschatis quoque nomine intelligi victimas pacificas, toto eo temporis interuallo a Iudaeis immolari solitas, indicant haec Deuteronomii verba cap. xvi. *immolabisque Domino Deo tuo de ouibus et de bobus*, cer., quibus tamen vesci non poterant nisi mundi. Igitur Iudaei, qui Christum ad Pilatum adduxerant, veriti, ne incircum-

(13) Hom. lxxx. in Matth. (14) Vbi supra.

cumcisi, et prophani iudicis Praetorium ingressi ac legali sorde polluti, Paschales hostias edere subinde non possent, ingredi Praetorium noluerunt, etsi praecedenti vespere agnum Paschalem iam comedisent.

Quartum leue est et explicatu facillimum : quod enim Ioannes ait, *erat Parasceue Paschae* ; non de praeparatione ad Pascha, sed de Feria vi. cum Paschali solemnitate concurrente Theologi communiter interpretantur ; et recte quidem, atque ad germanam Euangelistae sacri mentem : nam quae Ioanni est *Parasceue Paschae*, Marco est *Parasceue ante Sabbatum* : immo Ioannes ipse paulo infra scribens, *Iudaei ergo, quoniam Parasceue erat, ut non remanerent in Cruce corpora Sabbato, et.* ; satis declarauit, se Parasceuen Paschae paulo superius posuisse, non quod esset Paschatis peruigilium seu praeparatio ad Pascha, sed quod Feria vi. esset *Parasceue* a Iudaeis dicta, seu praeparatio ad Sabbatum ; quam idcirco *Paschae Parasceuen* adpellauit, quod eo anno primus ipse solemnissimus Paschatis dies in Feriam vi. seu Parasceuen incurreret.

Quintum sic solutum esto : vocari ab Euangelista magnum diem illum, qui Christi mortem subsequutus est, non quod primus azymorum dies et Paschatis celebritas in eum inciderent, ut contendunt aduersarii ; sed quod in secundum azymorum diem Sabbatum illud incurreret ; quo die populus templum Domini adibat cum victimis pacificis, et spicarum manipulum offerebat : ii vero festi dies, quibus cum holocaustis et victimis populus secundum legem coram Domino adparebat, *magni* dicerentur.

Sextum ira diluendum est : Fatemur in primis multas legis transgressiones a Principibus Sacerdotum factas ut Iesum perderent. ; Quid ergo ? Mirumne aut incredibile cuiquam videri debet, homines sceleratissimos, qui sacratoria omnia, naturae, iustitiae, pietatis, ac veritatis iura in Christi iudicio proculcarunt, ceremonialem legem neglexisse, et nefarium scelus, quod in Encaniorum et Tabernaculorum solemnitate, in templo ipso maliti fuerant, data opportunitate ipso Paschatis die impleuisse ? Absit tamen, ut Iosephum et Nicodemum Christi Pollinctores violati festi adusemus, quum et Tobiae exemplo, et Rabbiorum doctrina perspectum sit, Sabbato aliisque solemnioribus diebus sepeliri posse cadauera, et Rab. Iacob Beniudae doceat, primo azymorum die exerceri posse quidquid ad funus pertineat, licite quoque vendi et emi, quae sunt ad sepulturae officium necessaria.

Octauum, vt expedit nonnulli, fidenter negant, anno Christi emortuali Pentecosten, et Spiritus Sancti in Apostolos illapsam incidisse in Dominicam: Traditionem quae id fert, ceu fictitiam explodunt, contenduntque Pentecosten Iudaicae festum, et visibilem Spiritus Sancti missionem cum Sabbato coincidisse. Pro hac Traditione pugnat acerrime cum Cardinalibus Baronio et Bellarmino ac pluribus Theologis sapientissimus Pontifex Benedictus XIV: (15) atque vt propositam difficultatem enodet, concedit, quinquaginta dies numerandos secundum Legem fuisse a secundo azymorum die, si secundus incidisset in Sabbatum: quare quum eo anno quo Christus passus est, secundus azymorum dies in Sabbatum incurreret, summo numerandi initio, non ab eo, sed a tertio die quae Dominica Resurrectionis fuit, subductis calculis patet, quinquagesimum diem Leuitici XIII. festo Pentecostes addictum in Dominicam incidisse.

At nos aliam, eamque tritam arripimus viam: itaque licuisse primum, messis hordeaceae manipulum coram Domino eleuandum secundo azymorum die etiam in Sabbatum incidente colligere, vt certum ponimus: tum quod demessio haec actus religionis esset a Deo praescriptus, ideoque non posset inter opera seruilia Sabbati religioni contraria computari; tum quod innumeri Synagoga Magistri id luculenter adfiment: hinc facta a secundo azymorum die, qui eo anno cum Sabbato erat coniunctus, numerationis quinquaginta dierum initio, numerus hic in septimae hebdomadis Sabbato completus est, atque Pentecosten Iudaica eo anno vere in Sabbatum incidit. Ipse vero Iudaicae Pentecosten die concurrente cum Sabbato Spiritus Sanctus ad Apostolos venit? Ita quidem sentiunt Recentiores plurimi aduersus antiquam Ecclesiae Traditionem, a qua non recessissent, si animo secum reputassent, nec Constitutionum Apostolicarum auctoritatem, nec Sermonum veterum quae inter Augustini opera exant, Scriptorem, nec S. Leonem Magnum, Traditioni huic testimonium perhibentes, adserere a secundo azymorum die, et ab eleuatione manipuli, sed a Resurrectione Domini quinquagesima die Spiritum Sanctum in Apostolos descendisse; quod nemo non verissimum agnoscit: quum enim Christus *prima Sabbati*, id est prima post Sabbatum, quae nobis Dominica est, resurrexerit, euidens est dies quinquaginta ab hac Dominica ductos, item in Dominica die desinere. Etsi ergo Iudaica Pentecosten in Sabbatum

(15) In opere de Festis Christi et Deiparae.

inciderit, non tamen eodem, sed sequenti die Spiritus Sancti illapsus figimus, quod Pentecosten Iudaicae ratio ex secundo azymorum die habenda sit, qui eo anno in Sabbatum incidit; illapsus vero Spiritus Sancti ex Domini Resurrectione, quae in tertium azymorum diem incurrit.

In vltimo quod obiciunt alucinantur aduersarii: quasi vero si dies sacer et legalis caeptus iam fuisset, nemini Apostolorum in mentem venire potuerit, iussum fuisse Iudam a Christo emere quae agendo diei festo necessaria erant. Eccc enim id Apostolorum nullus reputare secum animo potuit? An quod ea esset Paschalis solemnitatis religio, vt nefas esset ea recurrente cibos aliaque eius celebrationi necessaria parare? Perperam quidem, et falso id visum est aduersariis: nam Exodi XII. iubenter Hebraei primum et septimum azymorum diem solemnem habere, hisque diebus ab omni opere cessare, exceptis his quae ad vescendum pertinent.

CAPVT III.

Disserit de materia Eucharistiae: de azymo insuper pane ac fermentato.

Solus panis triticeus et vinum de vite apta sunt huius Sacramenti materies.

Quod perinde Sacramentum ex fermentato vel azymo pane conficitur.

Ast illud in azymo Christus Dominus consecrauit.

Primam propositionem tradunt apertissima Scripturarum testimonia: enim commendasse Christum in pane et in vino Sacramentum corporis et sanguinis sui, ac praecipisse vt in Ecclesia sua idem perpetua religione fieret, Matthaeus, Marcus, Lucas, Ioannes, atque Paullus Apostolos testantur: sic nempe rem Matthaeus cap. xxvi. declarat: »coenantibus autem eis, accepit Iesus panem, et benedixit ac fregit, et deditque discipulis suis, et ait: accipite et comedite, hoc est corpus meum. . . . et accipiens calicem, gratias egit, et dedit illis dicens: hic est enim sanguis meus, noui Testamenti, qui pro

Tom. IIII. Iii „mul.

» multis effunderetur in remissionem peccatorum. Dico autem vobis: » non bibam amodo de hoc genimine vitis vsque in diem illum, « cet. Habent similia alii Euangelistae. Paulus vero in 1. ad Corinth. 11. ait: » hoc facite in meam commemoracionem; quotiescumque enim » manducabitis panem hunc et calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis donec veniat: « atqui ea certe Sacramenti Eucharistiae est apta materies, qua vsus est Sacramentorum auctor Christus, ius sitque aliis ritu perpetuo adhiberi: ergo.

Tradunt hanc ipsam veritatem Patres: Iustinus nempe (1) et Clemens Alexandrinus, (2) Eucharistiam figuratam dicentes in pane et vino sanctificato, quod obtulit Melchisedech; Cyprianus denique, (3) omnesque omnium temporum Patres.

Firmatam praeterea hanc veritatem in Conciliis legimus: nam Concilium III. Carthaginense statuit: (4) » vt in Sacramento corporis et » sanguinis Domini nihil amplius offeratur, quam quod ipse Dominus tradidit, hoc est, panis et vinum aqua mixtum. « Et Concilium Florentinum: (5) » tertium, inquit, est Eucharistiae Sacramentum, cuius materia est panis triticeus, et vinum de vite, « cet.

Accedit congruentiae ratio a S. Thoma adducta, atque ex multiplici capite sumta; vsus nempe Passionis Christi; effectus respectu vnus cuiusque summentium; respectu etiam totius Ecclesiae. Legatur ipse Doctor Angelicus. (6) Praeter hanc tamen rationem, aliasque bene multas, quae pro hac re facere possent, decretorium est argumentum ex perpetua Ecclesiae consuetudine ductum, qua nullus est sanior diuinae institutionis interpret. Equidem fuisse istam Ecclesiae perpetuam consuetudinem, inter innumera momenta, illud praecipue conficit, quod in magno Chalcedonensi Concilio legimus: (7) inter plura videlicet Dioscori Patriarchae Alexandrini scelera, hoc quoque ei fuisse obiectum, et inter damnationis eius capita positum, quod coemptum multo argento triticum vetuerit in Lybiam transferri, fueritque probe auctor, vt ibi incruenti sacrificii oblatio cessaret; quum propter soli ariditatem triticum in Lybia non nascatur.

Secundam propositionem demonstrant Ecclesiasticae definitiones. Eam siquidem Synodus Florentina, in qua schismate sublato. Graec-

(1) In Apol. II. (2) Lib. IV. Strom.

(3) Epist. LXXII.

(4) Can. XXIV.

(5) In Instruct. Armen.

(6) III. Part. quaest. LXXIX. art. 1.

(7) Act. III.

Graecam inter et Latinam Ecclesiam vnio conflata est, his verbis statuit: » Definimus in azymo, siue in fermentato pane triticeo Christi corpus veraciter confici. « Praeuerant huic definitioni Seculo XI. Gregorius VII. et Leo IX. Romani Pontifices; et Seculo XIII. Concilium Generale Lugdunense II. ad reuocandos ad Ecclesiae vnitatem Graecos celebratum.

Demonstrant insuper propositionem Constitutiones illae Ecclesiasticae, quibus prohibentur Latini fermentum improbare. Est huiusmodi Pii V. Constitutio: *Prouidentia Romani Pontificis*; qua inhibuit: » ne deinceps Presbyteri Graeci, praecipue vxorati, latino more, et Latini graeco ritu missas et alia diuina officia celebrare, » vel celebrare facere praesumant. « Quod pariter prohibuit Constitutione: *Etsi Pastoralis* Benedictus XIV. Sancte igitur in Fidei professione a Graecis ad vnitatem Ecclesiae, eiuorato schismate, accedentibus emitenda, quae Gregorii XIII. iussu edita graece ac latine est, inter alia Fidei capita hoc quoque censetur: » item in azymo siue fermentato pane triticeo corpus Christi veraciter confici, « cet.

His addi possunt quae habet S. Thomas: (8) aptissime distinguens, quid Fidei sit, quid disciplinae, quid Sacramento conueniat, quidue sit necessarium. Ait enim: » circa huius Sacramenti materiam duo considerari possunt; quid scilicet necessarium, et » quid conueniens. Necessarium quidem est, vt sit panis triticeus, » sine quo non perficitur Sacramentum: non est autem de necessitate Sacramenti vt sit azymus vel fermentatus, quia in vnoquoque que confici potest. Conueniens autem est, vt vnusquisque ritum » seruet Ecclesiae suae in Sacramenti celebratione, « cet.

Tertia tandem propositio demonstratur ex dictis in superioribus capitibus, vbi de huius Sacramenti institutione actum est: Christum enim legale Pascha celebrasse Luna XIV. mensis Nisan exeunte, ac die primo azymorum, quando sublatum erat e domibus Hebraeorum fermentum, aderantque tantum mensis adpositae panis azymi placenta, ibi demonstrauimus: atqui Christus Dominus Sacramentum Eucharistiae instituit in ea Coena, atque in pane ibidem adposito: ergo illud in pane azymo consecrauit.

Virtur hoc argumento Leo Papa IX. (9) vbi ait: » qui non » venerat soluere, sed adimplere, iuxta ipsius legis praeceptum, ex

III 2

» azy-

(8) Vbi sup. art. 4. (9) In Epist. ad Michaëlem CP. Archiep.

»azymis et vino nouum, sicut aperte Lucas narrat, discipulis tra-
 »didit; neque enim totis octo diebus fermentatum adparebat in om-
 »nibus finibus Israel, et apud quemcumque inueniebatur, peribat
 »anima eius de populo suo. Quod si in Coena Domini Iesu adpa-
 »ruisset, aut ipse, seu discipuli eius quoquo modo gustassent, iuste si-
 »cut prauaricatores legis perirent, nec ipse Dominus diceret suis
 »insidiarioribus, quis ex vobis arguat me de peccato? Nec opus es-
 »set falsos testes ad perdendum cum quaerere; quum hoc solo per-
 »deretur iuste. «

CAPVT IV.

*Haereticorum erroribus relatis, Graecorum item falsa opinione,
 omnium argutiis occurrunt.*

Ab ipso ferme Ecclesiae nascentis exordio catholicam de Euchari-
 stiae Sacramenti materia doctrinam variis erroribus Haeretici conspurcarunt. Pudor sane ipse vetat vel leuiter innuere materiam omnium spurcissimam a Gnosticis ad Eucharistiam conficiendam adhibitam, et ab Epiphanio (1) memoratam: mittimus et Ophitarum deliramentum; qui vt Augustinus tradidit, (2) »habebant verum colubrum aduetum eorum panes lambere, atque eius contactu »velut Eucharistiam sanctificare:« mittimus et alia plurima; illudque solum scribimus quod habet S. Thomas, vbi inquit: (3) »cit- »ca huius Sacramenti materia quidam multipliciter errauerunt: ali- »qui enim qui Artotylicae dicuntur, vt ait Augustinus in lib. de »haeresibus Haer. 28., panem et caseum in hoc Sacramento offe- »runt dicentes, a primis hominibus oblationes de fructibus terrae »et ouium fuisse celebratas: alii vero Cataphryges scilicet et Pepu- »ziani, de infantis sanguine, quem de toto eius corpore minutis »punctionum vulneribus extorquent, quasi Eucharistiam suam fa- »cere perhibentur, miscentes eum farinae, et panem inde facien- »tes: quidem etiam de Tatiani Schola, Encratitae, seu continentes »dicti, aquam solam sub sobrietatis specie in hoc Sacramento offe- »runt, Aquarii hac de causa vulgo adpellari. «

An vero Christus azymum panem consecrauerit, an fermentatum, acerrime Graecos inter et Latinos disputatum est: Graeci si-

(1) Haer. xxvi. (2) In lib. de Haer. cap. 17. (3) III. Part. qu. lxxiv. art. 1.

quidem multis ab hinc seculis contendunt, fuisse a Christo institu-
 tam Eucharistiam in fermentato; suae inde praxi de fermentato pa-
 trocinium vindicantes; omnibus praeiuit medio Saeculo xi. Michael
 Caerularius Patriarcha CP: confessus siquidem est in Epistola ad Ioan-
 nem Tranensem Episcopum data, Christum azymis quidem vsum
 fuisse, vt Pascha Mosaicum comederet; fermentatum vero adhibuisse,
 vbi christianum Pascha seu Eucharistiam instituit: neque id solum
 Caerularius adseruit, sed ira in Ecclesiam Romanam peritum scripsit,
 non illicitam modo, sed et irritam esse consecrationem, quam quis
 azymo pane tentauerit; Latinos azymum consecrantes Azymitas per
 ludibrium vocans. Cuius quidem insignis temeritatis rei habitus fuit
 Hieremias, CP. et ille Patriarcha; habiti etiam sunt Graeci omnes
 Schismatici, perpetuam Latinis litem inrentantes, quod azymum consecrent.

Primam autem propositionem his argumentis labefactare Haereticum
 conantur. Primum: panem triticeum et vinum de vite non vsque adeo
 fixam esse Sacramenti huius materiem, vt etsi alterutra desit, subrogari
 alia non possit, illud suadet, quod quum Christus Sacramentum vbi-
 que terrarum perficiendum instituerit, credere par est indulsisse
 illum, vt ad Eucharistiae consecrationem ea symbola adsumerentur,
 quae incolis essent loco panis et vini: alioquin fatendum erit, noluisse
 illum mysterium hoc vbi que gentium celebrari; quum in pluribus
 regionibus non esse triticum, nec vinum comperitum sit: ergo.

Secundum: ex quolibet frumenti genere quum deest triticum, puta
 spelta, farre, hordeo, siligine, confici posse hoc Sacramentum, veteres
 Scholastici docent Augustini auctoritate freti, necnon Hebraeorum
 vsu, qui azymos panes Paschales, quos figuram Eucharistiae esse
 nemo ignorat, ex spelta vel hordeo, si desit triticum, conficiunt: ergo.

Tertium: acrum naturam vini iam exuisse explorata res est: atque
 vinum acidum, quod vocatur acrum, posse consecrari, Innocentius III.
 declarauit: ergo.

Quartum: permisisse Noruegis Innocentium VIII. vt absque vino
 Eucharistiam conficerent, tradit Raphael Volateranus; (4) atque
 Alexandrum VI. Innocenti successorem, prono fuisse animo ad idem
 aliis concedendum scribit Bartholomaeus Fumus: (5) ergo.

(4) In lib. vii. Geographiae. (5) In Summa.

Quintum : posse Romanum Pontificem concedere , vt vbi vini copia non est , absque eo Eucharistia conficiatur , sensit venerabilis quidam Deus seruus , cuius meminit Benedictus XIV : (6) quin Beatificationi illius impedimento fuerit haec doctrina , quae et nonnullis Theologis arridet : ergo et poterit indulgere Rom. Pontifex , vt vino deficiente vna tantum species consecratur , et indulgere poterit , vt vini inopia alio quouis liquore ad potum apto suppleatur.

Aduersus secundam propositionem haec produciunt : azymum , inquit , panis non est ; panis enim a verbo *attollo* dicitur , proindeque secundum nominis etymologiam , fermentum includat oportet : ergo.

Deinde : azyma quum insipida sint , viuificum Eucharistiae effectum exhibere non possunt : sunt quoque illa tristitiae ac doloris symbola : vnde Moses praescripsit Iudaeis , vt semel in anno eis vterentur , in memoriam miseriarum quae in deserto fuerant passis ; quum e contrario Eucharistia sit laetitiae signum : proptereaque olim apud Latinos ieiuniorum diebus non sumebatur ; vt nec his temporibus apud Graecos : ergo.

Insuper : Melchisedech non obrulit azymum panem : neque ergo debet illum offerre Ecclesia ; quum illius ministri inaugurati Sacerdotes secundum ordinem Melchisedech fuerint.

Praeterea : azyma Iudaeis propria sunt : qui igitur illis vitur in Religionis ritibus cum Iudaeis communicat.

Rursus : qui azyma adhibent , facto Ebionitis consentiant , Iudaismum cum Christianismo iungere tentantibus ; ita vt vellent , sine salutis dispendio , a Christianis praetermitti non posse praescriptos a Mose ritus.

Accedit : Patres Concilii Trullani seu Quinisexti conceptis terminis Iudaeorum azyma prohibere ; quod nimirum censent eorum usum Christianos dedecere : ergo.

Postremo : si in azymo vel fermentato pane facta consecratio valeret , haud nefas esset Graecis in azymo , et Latinis in fermentato Eucharistiam conficere : atqui nefas id a Latinis omnibus iudicatur : ergo.

Quae contra tertiam propositionem pugnare videntur argumenta,

(6) In opere de Seru. Dei Beatificat.

ta , et adducta , et soluta sunt in secundo capite huius libri ; vbi de Eucharistiae institutione loquuti sumus.

Veniendum ergo iam iam est ad ea soluenda , quae nuper ex Haereticorum Graecorumque scriptis hausta sunt. Et primum quidem primae classis inane prorsus est , et aduersus Christi institutionem obicitur : nam vt ait S. Thomas , (7) etsi non in omnibus terrarum orbis partibus nascatur triticum aut vinum , facile tamen ad omnes terras deferri potest , quantum ad huius Sacramenti usum sufficit , quod certissima plurimorum adestaione exploratum est. Neque nos quorundam Scholasticorum opinio mouet secundo loco adducta : licet enim quidquid emittit aristas , vt far , hordeum , salsigo , cet. frumentum dici possit , abest tamen a communi hominum loquendi usu , vt triticum adpelletur : quare quum solum triticum panem aptam Sacramenti huius materiem esse Florentina Synodus perpetua Ecclesiae consuetudine freta pronuntiarit ; reliquum est , quoduis aliud frumenti genus ineptum esse , quod in huius Sacramenti usum veniat. Augustinus autem Eucharistiae materiem *frumentaceum triticum vocans* , nobiliorem triticum designauit : vt ex pluribus eiusdem locis patet ; maxime ex illo , vbi Eucharistiam *frumenti adipem* vocat. (8) Quod vero de Hebraeorum usu iactatur , friuolum est et chimericum , vt pote ductum ex libro Rambam Halechot fabulis redundante ; quas inter Hebraei ipsi numerant , quod de azymis Paschalibus ex farre vel hordeo , tritico deficiente , confectis ibidem traditur.

Ideo autem praecis Scholasticis visus est panis , praesertim ex siligine factus , Eucharistiae idonea materies , quod existimarent siliginem ex tritici semine generari , eiusque idcirco speciei esse ; ast quum haec eorum persuasio probabilis tantum sit , neque ab omni dubitatione remota , quum tritici semen etiam in auenam et zizania ob soli naturam haud raro degeneret ; quae tamen nemo dixerit Eucharistiae materiem esse posse ; ideo postquam diserte ab Ecclesia definitum est , nefas esse in conficiendis Sacramentis materia tantum probabili vti , siligineum panem a Sacramenti huius vsu fidenter remouemus. Nec nobis contrarius S. Thomas est , vbi siliginem videtur admittere tamquam materiem Eucharistiae ; (9) loquitur siquidem ex suppositione , quod non differat specie a tritico : vti ipsi Angelico Doctori visum est certum.

Ad

(7) III. Part. c. lxxiv. art. 1. (8) In Enarrat. in Psal. 147. (9) Vbi sup. art. 3.

Ad tertium dicimus: nihil negotii facessere Innocentii III. sententiam: sicut enim ex pane corrupto, quemadmodum docent cum S. Thoma Theologi omnes, nequit hoc Sacramentum confici; ita neque ex vino, quod in acetum plane transierit: ceterum si non ea sit panis et vini corruptio, vt speciem soluerit, rite quidem, seu valide Sacerdos consecrat, grauiter tamen peccat id scienter agens. Vel ergo loquutus est Innocentius de vino, quod nondum plene in acetum versum sit, sed aceresse incipiat, nihilque proinde pronuntiauit a communi Theologorum sententia discordans; vel de vino corrupto, quod iam plene aceti naturam induerit, errauitque in hanc opinionem concedens. Quam protulisse illum, non vt supremum Ecclesiae Pastorem, atque ex Cathedra, vt dicunt, loquentem, sed vt Doctorem priuatum, peculiarem suam de argumento quod versat, sententiam proferentem, Theologi inerrantiae Pontificiae propugnatores dicunt.

Ad quartum reponimus: debuisse aduersarios pudere, illud priuilegium obtrudere Noruegis ab Innocentio VIII. concessum; cuius suppositio et falsitas a doctissimis Viris non vno momento reuicta est: huius enim, vt et aliorum eiusdem furfuris praediudicata res est sacrilegos artifices et institores fuisse Dominicum quemdam Viterbiensem, et Franciscum Maldentem; qui deprehensi atque conuicti, litteras vitiasse, quas Innocentii nomine conscribebant, atque adulterina priuilegia vendidisse, suspendio et flammis damnati sunt: nimia ergo credulitate atque imprudentia peccauit Volateranus, narratiunculam in vulgus effusam nullo adhibito criterio excipiens, et in litteras referens.

Quid vero de Bartholomaei Fumi dicto? Vulgauit et ille incautus Scriptor, quod ex vagis incertisque rumoribus hauserat, quemadmodum Natali Alexandro animaduersum est; (10) et absurdum quod protulerat, quadantenus emoluit addens, Alexandrum VI. re maturius perpensa, a praecepta sententia recessisse.

Quinti solutio est, doctrinam venerabilis Serui Dei, de quo in argumento, nulla censura fuisse notatam, ait ipse sapientissimus Pontifex, quod eam bona fide tradiderit, quo tempore commentitium illud Innocentii VIII. ad Noruegos priuilegium legitimum habebatur, atque eius auctorum fraus nondum detecta fuerat. Etsi autem errauit ille innoxie, errauit tamea certissime, et cum eo errarunt Gabriel

(10) In Tract. de Euchar.

biel Biel, Ioannes Maior, et Antonius Diana, docentes concedi posse a Romano Pontifice, vt vna tantum specie, si altera desit, Missae Sacrificium peragatur.

Ad primum insuper secundi ordinis respondemus, nominis etymologiam non semper ex rei substantia, sed ex libera hominum institutione desumi, proindeque nihil ex ea pro rei substantia concludi posse; vt loquitur Cardinalis Humbertus: (11) Quae quidem responsio Humberti Scriptoris ipsi innixa est: quippe Leuitici cap. vii. panes dicuntur, tam qui sine fermento, quam qui cum fermento confecti fuissent: atque Lucae cap. vltimo; azymum vocatur simpliciter panis.

Ad secundum dicendum: inter materiam ex qua Sacramenta constant, et effectum quem producunt, debere quidem aliquam esse analogiam, haud tamen necesse esse, vt in singulis materiae qualitatibus reperiat. Panis autem, siue azymus sit, siue fermentatus, corpus alit, ac viris auget, quod et Eucharistia efficit in anima. Azymum praeterea Iudaeis fuit doloris et gaudii signum: doloris quidem quem in deserto passi fuerant, et laetitiae praesentis, qua nimirum adfiebantur ex memoria suae e manibus Aegyptiorum liberationis. Eucharistia similiter, quum ab oculis Fidelium Christi mortem ponat, quidpiam triste praeteritum significat; prout vero gratiam impertitur, et certum est futurae gloriae pignus, non potest quin communicantes singulari laetitia afficiat.

Tertium sic soluimus: conuenit Christi sacrificium cum eo quod Melchisedech obtulit, quod in vtroque panis et vini substantiae materiae loco fuerint; nec opus fuit, vt panis quem Christus transmutauit in suum corpus, qualitates omne accidentales habuerit, quae in pane quem Melchisedech obtulit, reperiebantur.

Ad quartum sic presse cum S. Thoma responderetur: (12) Latinos scilicet, «conficientes ex azymo, non intendere legis Moysaicae caeremonias seruare; sed institutioni Christi sese conformare;» et alioquin et celebrantes in fermentato iudicarent, quia panes primitiarum fermentatos Iudaei offerebant. Soluitur et his responsionibus, quod quinto loco fuerant obiectum.

Ad quintum dicendum: Trullanos Praesules, vel iam tunc Romanum ritum ex inuidia suggillasse, vel eos damnasse, qui azymorum dies cum Iudaeis obseruabant. Concilium hoc Trullanum Car-

Tom. IIII.

Kkk

di

(11) In Dialogo aduers. Caerul. (12) Vbi supra.

dinalis Humbertus flocci fecit, contendens, editos ab eo Canones nullius omnino esse roboris.

In postremi solutionem multa occurrunt dicenda; quae tamen paucis nos absoluere curabimus. Principio quidem libenter dabimus obicientibus, azymum inter et fermentatum accidentariam tantum esse differentiam, qualis vinum album inter et rubeum intercedit: deinde et illud concedimus, Apostolos fermentato et azymo pane promiscue vsos fuisse in Sacrificio: etiam et hoc nonnullis Theologis dabimus, ab Apostolorum scilicet aevo ad x. vsque seculum promiscuum fuisse apud Latinos azymi et fermentati vsum, nec nisi a Seculo x. azymi vsum constanter inualuisse; Graecos vero ab Apostolorum aetate ad vii. vsque seculum in azymo pane rem diuinam fecisse, et non nisi labente septimo seculo fermentatum azymo substituisse: quae sane optandi rationes Mabillonio, Cardinali Bona, Honorato a S. Maria, aliisque placent.

Quid tamen inde? Et fas id modo etiam erit? Quum Christus non omnia determinarit, sed plura ad ritus disciplinamque spectantia Ecclesiae suae determinanda reliquerit; iam dudum huius auctoritate, quae ipsius Christi auctoritas est, fixum determinatumque fuit, quid Graecis Sacerdotibus, quid Latinis agendum: Synodus etenim Florentina haec habet: »Sacerdotes in altari ipsum Domini corpus »conficere debere; vnumquemque scilicet, iuxta suae Ecclesiae, siue »Occidentalis, siue Orientalis, consuetudinem.« Et Pius V. in Constitutione quae incipit: *Providentia Romani Pontificis*, expresse vtar: »ne Presbyteri Latini graeco ritu Missas et alia diuina officia celebrant, vel celebrare facere praesumant.« Quibus consona sunt, quae a Gregorio XIII. et Benedicto XIV. constituta fuere. Quod ergo neuter panis ad Sacrificium diuina fuit auctoritate determinatus quod azymus et fermentatus substantia non differant, facit quidem, vt rata validaque sit consecratio in quocumque fuerit peracta; non autem vt licita sit illa, seu vt a sacrilegio immunis Sacerdos Latinus aut Graecus, si audeat Ecclesiae leges violare. Etsi enim doctissimi Scriptores, Sirmondus, Bona, Mabillonius, Lupus, alique, plurimum inter se dissideant circa azymi apud Latinos, et fermentati apud Graecos vsum, fatendum tamen est, nihil certi hactenus compertique haberi, sicut adposite animaduertit Honoratus a Sancta Maria in dissertatione, quam de panis azymi vsu in Ecclesia Latina instituit. (13)

AP-

(13) Tom. ii. animad. in Reg. et vsum Critices.

APPENDIX.

Vinum autem, quod vna cum pane Eucharistiae materiam ex Christi institutione propugnabamus, valide consecrari absque aqua posse, Concilia praesertim docent: nam et aquae nusquam meminerunt, et vinum solum ad calicis consecrationem sufficere tradiderunt: ait enim in Concilio Florentino Eugenius IV. quod sicut panis triticus est Eucharistiae materia, ita et vinum de vite: atque Tridentinum: (14) »semper haec Fides, inquit, in Ecclesia Dei fuit, statim post consecrationem verum Domini nostri corpus verumque »eius sanguinem sub panis et vini specie . . . existere.«

Nullum praeterea extat diuinum de aqua sacro calici infundenda praecipuum: nulli enim, siue Scripturas scrutemur, siue Patres consulamus, legere est, Christum Dominum commixtionem aquae cum vino imperasse: vnde neque necessaria eiusmodi commixtio est necessitate, quam vocant, *medii*, neque *praecipui diuini*, sed tantum *ecclesiastici*: Ecclesiam siquidem sic praecipuisse, multa declarant, potissimum vero Conciliorum decreta.

Ita enim statutum legimus a Concilio Braecensi iv. (15) Carthaginensi iii. (16) ac Florentino Armenos instruente. Tridentinum vero nedum id decernit, sed et huius mixtionis causas addens, haec profert: (17) »monet . . . Sancta Synodus, praecipuum esse ab »Ecclesia Sacerdotibus, vt aquam vino in calice offerendo misceant, »tum quod Christum Dominum ita fecisse credatur; tum etiam quia »e latere eius aqua simul cum sanguine exierit, quod Sacramentum »hac mixtione recollitur: et cum aquae in Apocalypsi B. Ioannis »populi dicantur, ipsius populi fidelis cum capite Christo vno representatur.«

Certa haec Fidei certitudine sunt habenda aduersus Armenos, Graecosque praepimis, dein et contra Nouatores; qui licet fateantur verisimile esse quod Christus vinum miscuerit, nec diffiteantur, veterem Ecclesiam vsam vino mixto fuisse; agnoscant etiam hanc mixtionem adponi a Patribus allegorice; contendunt tamen rem esse adia-phoram, antiquam praeterea consuetudinem non praescribere his temporibus.

Kkk 2

CA.

(14) Sess. XIII. cap. 3.

(16) Can. XXIV.

(15) Can. 11.

(17) Sess. XXII. cap. 7.

CAPVT V.

Verba, quibus velut forma consecratur Eucharistia, exhibet.

Christus Eucharistiam consecrauit verbis euangelicis.

Et ipsis quidem verbis dominicis, non precibus a Sacerdotibus consecratur.

Sed consecrationi essentialia dumtaxat sunt: *Hoc est corpus meum*; et: *Hic est calix sanguinis mei*; vel: *Hic est sanguis meus*.

Constat prima propositio ex euangelica narratione, et Paulli adnotatione in 1. ad Corinth. cap. 11. Legimus enim in Euangelis et in Paulo, Dominum Iesum in institutione Coenae verba consecrationis protulisse; praeceptionem illam subiciens: *hoc facite in meam commemorationem*. Hinc Tridentina Synodus, de Eucharistia loquens, dicit: (1) » hoc admirabile Sacramentum in vltima Coena instituit, cum post panis viniq[ue] benedictionem, se suum corpus praebere ac suum sanguinem disertis ac perspicuis verbis testatus est; quae verba a Sanctis Euangelistis commemorata, a Diuo Paulo reperta sunt. «

Constat deinde ex Patrum auctoritate. Gregorius Nicaenus haec habet: (2) » statim per verbum in corpus (panis) mutatur, vt dictum est a verbo, *hoc est corpus meum*. « Et Augustinus: (3) » panis ille, ait, quem videtis in altari, sanctificatus per verbum Dei, corpus est Christi. Calix ille, immo, quod habet calix, sanctificatum per verbum Dei, sanguis est Christi. « Leguntur similia in aliis Patribus, quum Graecis, tum Latinis.

Secunda autem propositio demonstratur primo ex Conciliis: nam haec in Florentino leguntur: (4) » forma huius Sacramenti sunt verba Salvatoris, quibus hoc confecit Sacramentum. Sacerdos enim in persona Christi loquens hoc confecit Sacramentum. « Producta ex Tridentino his adfinia superius sunt.

De-

(1) Sess. xiii. cap. 1.

(3) Serm. ccxxvii. de Diuer.

(2) In Orat. Cathec. cap. 37.

(4) In Decreto Vnionis.

Demonstratur secundo eisdem Patrum testimoniis, quibus vsi antea sumus; quibus hoc vnum Ambrosii addimus, quo expresse a verbis consecrationis seiunguntur preces atque quidquid orando, aut narrando profertur: (5) » consecratio autem, inquit, quibus verbis est, et cuius sermonibus? Domini Iesu. Nam reliqua omnia quae dicuntur in superioribus, a Sacerdote dicuntur, laudes Deo deferuntur, oratio petitur pro populo, pro Regibus, pro ceteris: vbi venit vt conficiatur venerabile Sacramentum, iam non suis sermonibus vitur Sacerdos, sed sermonibus Christi. «

Demonstratur tertio ex Liturgiis: omnes siquidem formam consecrandae Eucharistiae in verbis Dominicis statuunt; in precibus autem adiectis plurimum discrepant. Et quidem; vt in Basilii, Chrysostomi, aliorumque Graecorum Liturgiis legimus; quum Sacerdos alta voce Christi verba pronuntiauerit, populus vno ore responderet, *Amen*: qua responsione fatetur ita reuera esse, quod Sacerdos alta voce affirmauit; panem nempe vinumque, in corpus et sanguinem Christi transiisse; vnde apertissime Cardinalis Bessarion Marcum Ephesinum perstringit; (6) inuictissimeque aduersus Graecos ratiocinantur Goarius, (7) Allatus, (8) et Arcudius. (9)

Propositionem tertiam, velut praecedentium consecratam habemus; sequitur enim ex dictis ea verba, *qui pridie quam pateretur*, etc., formam sacramentalem non constituere: nam consecratio fit verbis Domini, vt supra demonstratum est: at haec verba, *qui pridie quam pateretur*, non Domini sunt, sed Euangelistarum: non ergo illis perficitur Sacramentum. Consequitur quoque ex dictis non esse de essentia consecrationis calicis verba quae sequuntur post illa, *hic est calix sanguinis mei*: haec enim perfectam orationem continent, sensumque determinatum, non minus ac illa, *hoc est corpus meum*: si igitur haec ad consecrationem panis sufficiunt, et illa ad calicis consecrationem erunt sufficientia.

Hanc tamen propositionem ex Traditione docemus: ait nempe auctor Sermonis de Coena Domini: (10) » ex quo a Domino dictum est, *haec est caro mea, hic est sanguis meus*, quotiescumque his verbis, et hac fide actum est, panis iste supersubstantialis, et calix benedictione sacratus, ad totius hominis vitam salutemque pro-

» fi-

(5) Lib. iv. de Sacram. cap. 15.

(8) Cap. xv.

(6) Tom. xxvi. Biblioth. PP.

(9) Lib. iii. cap. 26.

(7) In Eucholog. pag. 139.

(10) Apud Cyprian.

»neir. « Habent his consona Gregorius Nissenus ; (11) Gaudentius, (12) reliqui.

Hinc Eugenius Papa in Concilio Florentino Armenos instruens, verba superius adlata protulit ; et Concilium Tridentinum (13) definiit, corpus et sanguinem Christi esse in Eucharistia vi verborum : » corpus quidem, inquit, existere sub specie panis, et sanguinem » sub vini specie ; ex vi verborum : « Ea autem verba sunt, quibus ipse Christus se suum corpus et sanguinem discipulis praeberet (ex Concilio) testatus est : *hoc est corpus meum : hic est sanguis meus.*

Accedit argumentum ex Liturgiis ductum : omnes siquidem antiquiores, Graecae etiam, licet in quibusdam aliis variae sint atque discordes, conveniunt tamen in assignandis pro vera ac essentiali consecrationis forma laudatis Christi verbis : potissimum vero liturgia S. Basilii, magni quidem apud Orientales ponderis, et liturgia S. Ioannis Chrysostomi.

CAPVT VI.

Haereticorum Graecorumque Schismaticorum errores notantur.

Scholasticorum etiam opiniones referuntur. Argumenta dispelluntur.

Quum de consecrationis verbis loquimur, nedum Haereticos, Graecosque Schismaticos, sed et Scholasticos nonnullos expetimus contradicentes. Haereticos enim Waldenses Eucharistiam olim, non verbis Dominicis benedixisse, sed Dominica Oratione septies recitata, nonnulli scripserunt. Faere dein permulti negantes in Eucharistiae consecratione verba aliqua esse pronuntianda ; quorum Martinus Bucerus agmen duxit. Alii etiam qui proferenda quidem Dominica verba censerent, sed historice, recitative, ac narrative, ad excitandam scilicet populi Fidem, non vero consecrationis instar, qua dona sanctificarentur. Ita Calvinus, (1) quem alii sequuti sunt. Quidam insuper vim quandam consecrationis verbis adtribuere ; ac non iis solis, quae Dominus creditur protulisse, sed aliis etiam ea praecedentibus

(11) In Orat. Catechet. (8)

(12) Tract. II. de Exodo. (9)

(13) Sess. XIII. cap. 3.

(1) Lib. IV. Instit. cap. 17.

et sequentibus, vt Lutherus, (2) quem sequutus est Kemnitius. Graeci autem complures contendunt, non verbis Dominicis, sed consequente oratione, et benedictione Sacerdotis diuinae Eucharistiae munera sanctificari. Contendunt id quidem Nicolaus Casabillas, (3) et Marcus Ephesiorum Antistes ; (4) a quibus in eo tantum alii recedunt, quod admitentes, concurrere quidem euangelica verba ad donorum consecrationem ; illis tamen eam non perfici, sed requiri praeterea preces velint : sunt hi Simeon Thesalonicensis, et Simonas Gazae Archiepiscopus, ab Arcudio relati. (5) Errorem vero nuper instaurarunt Antonius Augustinus Toutee, (6) et Petrus le Brun. (7)

Inter Scholasticos praeterea nonnulli adseruere, Christum nullis verbis in consecratione vsum fuisse ; mandasse tamen, certa ab aliis verba adhiberi ; quorum primus numerandus venit Innocentius III. de mysteriis Altaris scribens, (8) priusquam Summus Pontifex renuntiaretur. Quam opinionem iam aboletam, et a S. Thoma validissime refutatam, instaurarunt nonnulli post Mayronium et Catharinum.

Nec desuere aliqui, subtilissime quidem disputantes, qui Dominica verba ad consecrationem modo etiam non sufficere existimarent ; quos nihilominus haud audemus cum Graecis quibusdam confundere. Ipsi viderint. Haec summam dicta sint de erroribus Haereticorum, ac de variis Scholasticorum opinionibus, quae nobis ex aduerso stant.

Quibus autem illi argumentis vtantur, expendamus. Haec quidem primam propositionem oppugnare videntur. Primum : Innocentius Papa III. haec habet : » sane dici potest, quod Christus virtute diuina confecit, et postea formam expressit, sub qua posteri » benedicerent ; ipse namque per se virtute propria benedixit ; nos » autem ex illa virtute, quam indidit verbis : « ergo Christus non consecrauit Eucharistiam euangelicis verbis.

Secundum : Christus Eucharistiam confecit, quum panem et vinum benedixit ; per benedictionem enim iam consecratur corpus se suum discipulis tradere restatus est his verbis, *hoc est corpus meum*, vt inquit Concilium Tridentinum : (9) atqui sine vlla verborum forma

(2) In lib. de abrog. Missa priu. et in formula Missae pro Eccles. Wirtemberg.

(3) In Exposit. Liturg. cap. 27.

(4) In Opusculo.

(5) Lib. III. Concord. cap. XXVI.

(6) Dissert. III. operibus S. Cyrilli praemissa.

(7) Tom. III. Explicationum.

(8) Lib. IV. cap. 6.

(9) Sess. XIII. cap. 3.